

SUOMEN MERIHISTORIALLINEN YHDISTYS SJÖHISTORISKA FÖRENINGEN I FINLAND RY

JÄSENTIEDOTE 2 – 2020

Epidemioita, laivoja ja karanteeneja

Koronaviruksen aiheuttama pandemia on tuonut uutisotsikoihin ja arkielämään paljon sellaista, minkä oli vielä muutama kuukausi sitten helppo ajatella jääneen historian hämäriin. Eräs tällainen ilmiö ovat tiukkoja karanteenitoimenpiteitä kohdanneet laivat. Aiempina vuosisatoina karanteenit kohdistuivat yleensä kauppalaivoihin; nyt satamat ovat yksi toisensa jälkeen kieltäytyneet ottamasta vastaan suuria, kansainvälisiä risteilyaluksia, joilla koronavirusta on joko esiintynyt tai epäilty esiintyvän. Tapaukset ovat herättäneet keskustelua paitsi matkustajien oikeuksista ja rajoitusten etiikasta, myös laivoilla työskentelevien olosuhteista. Laivojen hyteissä on jälleen oltu eristyksissä, sairastettu, menehdyty ja toivuttu. Uutisissa on kerrottu myös lukuisista tapauksista, joissa laivoja miehistöineen on jäänyt merille ”jumiin” odottamaan rajoitusten purkua.

Karanteeneihin ja laivojen satamaanpääsyn epäämiseen liittyvät eettiset ongelmat ja keskustelut eivät ole uusia. Tiukkoja rajoituksia käytettiin etenkin ruttoepidemioiden yhteydessä. Paiseruton aiheuttamat epidemiat olivat Euroopassa usein toistuva vitsaus varsinkin 1500- ja 1600-luvuilla. ➔

Ne kuitenkin vähenivät merkittävästi 1600-luvun loppupuolella, mahdollisesti juuri yhä tehokkaampien rajoitustoimien ansiosta. Toimenpiteiden hinta oli kuitenkin raskas, ja laivat, joiden epäiltiin tuovan ruttoa, saattoivat jäädä oman onnensa nojaan merille yhä uusien satamien kieltäytyttyä vastaanottamasta niitä.

Aina epidemioiden ehkäisy ei kuitenkaan onnistunut. Näin kävi Itämeren piirin viimeisen ruttoepidemian kohdalla, kun Suuri Pohjan sota vaikeutti rajoitustoimenpiteiden noudattamista. Sotilaat, muona, varusteet ja pakenevat siviilit liikkuvat ristiin rastiin pienellä merialueella, ja rutto levisi tehokkaasti. Suomessa epidemia ajoittui vuosiin 1710–1711; esimerkiksi Helsingin väestöstä menehtyi arviolta kolmannes.

Sota vaikutti epidemian syntyyn ja leviämiseen olennaisesti toisessakin tapauksessa saman vuosisadan lopulla. Ruotsin ja Venäjän välillä vuosina 1788–1790 käydyn Kustaan sodan yhteydessä koettiin raskas epidemia, jonka aiheutti todennäköisimmin pilkkukuume. Ruotsalaisjoukkoihin tauti levisi Suursaaren meritaistelun myötä, sillä taistelusta kaapattiin sotasaaliiksi venäläinen linjalaiva Vladislav miehistöineen. Se kuljetettiin voitokkaasti Viaporiin, jossa pilkkukuume levisi nopeasti linnoitusyhteisön ahtaissa, kosteissa ja tiiviisti asutetuissa oloissa ja siirtyi edelleen Helsinkiin. Tämän jälkeen Vladislav vielä siirrettiin Karlskronaan, jossa syntyi niin ikään epidemia. Rannikoilta ja kaupungeista tauti siirtyi sisämaahan ja maaseudulle; kokonaisuudessaan epidemia kesti Ruotsin valtakunnassa nelisen vuotta. Kuolleisuus pilkkukuumeeseen oli korkeaa ja toipuminen hidasta ja raskasta. Selviytyneet olivat tavallista alttiimpia muille tartuntataudeille, joita esiintyikin runsaasti epidemian jälkeen. Vaikutukset olivat hyvin pitkäkestoisia.

Nykyisin mahdollisuudet torjua ja hoitaa tauteja sekä hillitä epidemioita ovat aivan toisenlaisia kuin 1700-luvulla. Toivoo sopiinkin, että koronavirukseen tehoava rokote saadaan käyttöön mahdollisimman nopeasti. Silloin kansainvälinen menrenkulkukin voinee jälleen palata tutuille reiteilleen.

Elina Maaniitty

Väitöskirjatutkija, Helsingin yliopisto

Yhdistyksen ajankohtaiset uutiset

Kuten varmasti arvaatte, alun perin toukokuulle suunniteltu vuosikokous on siirretty syksylle tämänhetkisen koronavirus-tilanteen takia. Kesäkuulle suunniteltu SMHY:n kesäretki Kotkaan 6.6 on siirretty elokuulle ja toteutetaan olosuhteiden salliessa.

Alustava päivämäärä retkelle on lauantaina 22.8, jolloin tustumme Merikeskus Vellamon uuteen Kohtalona Ruotsinsalmi-näyttelyyn. Opastus näyttelyssä alkaa klo 12:00 ja tapaamme Merikeskus Vellamon aulassa klo 11:45. Retki sisältää opastuksen näyttelyssä ja aikataulun salliessa tutustumisen Kotkansaarelta löytyviin linnoituksen raunioihin ja restauroituihin osiin.

Mikäli retken päivämäärään tulee jälleen muutoksia, ilmoitamme niistä yhdistyksen verkkosivuilla ja facebookissa.

Merihistorianpäivät 2021 Järjestetään Raumalla

Esitelmäkuutsu: Biografia - ihmiset ja esineet, Rauma 19.–21.3.2021

Suomen merihistoriallinen yhdistys, Suomen meriarkeologinen seura ja Rauman merimuseo järjestävät yhdessä 11. Merihistorian päivät 19.–21.3.2021 Raumalla. ➔

Teemana on biografia merihistoriassa, ihmisten ja esineiden elämäkerrat. Teeman määritelmä on laaja ja esitelmät voivat käsitellä esimerkiksi seuraavia merihistorian aiheita:

- yhden ihmisen, tunnetun tai tuntemattoman, elämäkerta
- ammatilliset biografiat tai ammattiryhmien kollektiivibiografiat
- ryhmäbiografia
- mikrohistoria
- omaelämäkerralliset kirjoitukset, kirjeet, muistelmat jne.
- esinebiografiat, esim. hylkyntyneen, museoidun tai edelleen käytössä olevan aluksen elämänkaari, museoesineiden "elämänvaiheet"

Näkökulma aiheeseen voi olla historiallinen, meriarkeologinen, etnologinen tai muiden tieteiden alojen innoittama. Myös teeman ulkopuolelta voi tarjota esityksiä.

Merihistorian päivien esitelmät muodostavat rungon vuonna 2022 julkaistavalle vertaisarvioidulle tieteelliselle aikakauskirjalle Nautica Fennicalle.

Tässä vaiheessa pyydämme yhden liuskan (noin 2500 merkkiä) pituisen esittelyn ehdotetun esitelmän otsikosta ja sisällystöstä. Esitelmän pituus on 20 minuuttia + 10 minuuttia keskustelua.

Aikataulu: Esittely perillä 15.9.2020, ilmoitus hyväksymisestä 1.10.2020.

Ehdotukset käsittelee Merihistorian päivien järjestelytoimikunta. Lisätietoja toimikunnan puheenjohtaja, Rauman merimuseon amanuenssi Mikko Aho (aho@rmm.fi) tai 050 4077080

Ehdotukset tulee lähettää Mikko Ahon sähköpostiosoitteeseen määräaikaan mennessä.

Uudet museonäyttelyt & ajankohtaiset uutiset

Museot ovat jälleen avanneet ovensa 1.6 alkaen.

Uutisia Merikeskus Vellamosta:

Merikeskus Vellamon näyttelyt ja jäänmurtaja Tarmo avautuvat yleisölle tiistaina 2.6.2020. Uusi suurnäyttelymme Kohtalona Ruotsinsalmi avautuu viikkoa myöhemmin eli tiistaina 9.6.2020.

Merikeskus Vellamo ja Tarmo ovat avoinna ti, to-su 10-17, ke 10-20, ma suljettu. Avoinna joka päivä 22.6.-16.8.2020: ma-ti, to-su 10-18, ke 10-20. Pääsymaksu 12/6 €, Tarmo 5 €, alle 18-vuotiaat maksutta. Meillä käy Museokortti.

Ravintola Laakongissa on tarjolla lounasta ja vitriinituotteita. Ravintola palvelee 2.- 21.6. ti, to-pe 11-16, ke 11-20 ja la-su 11-17 ja 22.6.-16.8. ma-ti, to-su 10-18, ke 10-20.

Näyttelyt ovat avoinna normaalisti, mutta näyttelytilakohtaisesti kerralla sisään otettavien asiakkaiden määrä rajoitetaan 50 henkilöön. Tämä koskee myös museojäänmurtaja Tarmoa. Varauduthan siis tarvittaessa pieneen odotukseen. Lisäksi Merimonsterit-näyttelyn Verimerimakkara on joutunut koronakaranteeniin, joten sen sisuksiin ei kesällä pääse sukeltamaan.

9.6.2020 avautuu kauan odotettu Kohtalona Ruotsinsalmi – näyttely, joka kertoo nykyisen Kotkan edustalla käydyn Itämeren suurimman meritaistelun ja sen jälkeen rakennetun linnoituskaupungin tarinan ennennäkemättömällä tavalla.

Rajaseudun pikkupitäjä toimi Venäjän ja Ruotsin suurvaltojen taistelun näyttämönä. Merenpohjaan vaipuneet tuhannet sotilaat, hämmästyttävästi säilyneet hylt ja kukoistava merilinnoitus – 1790-luvun ihmiskohtalot heräävät eloon. Unohdetut tarinat nousevat pintaan ja heijastuvat myös tä-

hän päivään. Tervetuloa Merikeskus Vellamon historian vaikuttavimpaan näyttelyelämykseen!

Näyttely avautuu yleisölle 9.6.2020 klo 10. Näyttelyn tuottavat Suomen merimuseo ja Kymenlaakson museo.

Uutisia Forum Marinumista

Museoalus Sigyn on hinattu Ruissalon telakalta takaisin Aurajoen rantaan ja museon kesäkausi on alkanut!

Sigynin kunnostus alkoi vuonna 2018 ja jatkuu kevääseen 2021. Sigynin ylösrikaus alkaa elokuussa 2020.

Takilan kaikki mastot ja puomit uusitaan ja vaijerit sekä köydet kunnostetaan kevääseen 2021 mennessä. Samanaikaisesti suunnitellaan Sigynin uusi talvikatos. Yleisölle Sigyn avautuu koko komeudessaan kesäksi 2021. Laivan historiaa aiotaan esittää entistä monipuolisemmin toteuttamalla puulaivan olosuhteet kestävä näyttely kokonaisuutta elävöittämään.

Tehtyä kunnostustyötä on myös dokumentoitu tunnollisesti, ja kertynyt aineisto tullaan koostamaan digitaaliseksi julkaisuksi. Kunnostustyön vastaavana puosuna toimi ensimmäisen vuoden Anssi Lehtonen ja sen jälkeen Jarmo Isosomppi. Laivapuoseppinä ovat toimineet Tommi Lavonen ja Marko Nikula, projektipäällikkönä Tapio Santala ja korjaustyöryhmän puheenjohtajana Museoalus Sigynin säätiön asiamies Tapio Maijala. Sigynin omistaja ja kunnostustyön toteuttaja on Museoalus Sigynin säätiö. Rahoituksen päävastuussa ovat olleet Turun kaupunki ja Stiftelsen för Åbo Akademi sr – Åbo Akademin säätiö.

Forum Marinum on avoinna yleisölle kesäkaudella päivittäin klo 10-18, myös juhannuksena! Sigyn sen sijaan pysyy ylei- ➔

söltä suljettuna vielä tämän kesän. Kassoilla käy ainoastaan korttimaksu, ja osa museon pääsylipuista on myös mahdollista hankkia etukäteen Visit Turun verkkokaupasta.

Melkein uutuutena voi tulla katsomaan uutta eläinaiheista näyttelyä. Merimiesten lemmikkien lisäksi uutuusarvoa on museon mittavaa laivapienoismallikokoelmaa sekä puolimallikokoelmaa koostavalla katseluvarastolla, joka raottaa verhoa yleisölle näkyvien näyttelyiden ja museoammatillisen kokoelmatyön välillä. Yleisön toivomuksesta Laivaston soittokunta 100 vuotta -näyttely jatkuu Suomen Joutsenella vielä kesän ajan.

Uudet julkaisut

Agneta Karlsson: Åländska kvinnor i färjerederiernas tjänst- om kvinnorna i serviceverksamheten ombord 1959-1985. Meddelanden från Sjöhistoriska Institutet vid Åbo Akademi nr 36 (Åbo 2020).

Karlssonin uutuuskirja kohdistaa katseensa harmillisen vähälle huomiolle jääneeseen ammattikuntaan: laivojen taloushenkilökuntaan. Kirjaa varten on haastateltu ahvenanmaalaisia naisia, jotka ovat työskennelleet Ruotsin ja Suomen välisillä matkustajalaivoilla vuosina 1959-1985. Lisäksi on haastateltu varustamoiden edustajia ja merimiestyönvälityksen työntekijöitä. Kiinnostavaa kirjassa on muun muassa keskustelu kaksinaismoralismista, naisten sosiaalisista verkostoista ja siitä, millaista oli olla nainen ja merenkulkija 1900-luvun lopun Ahvenanmaalla. →

Mikko Helsenius & Jari Ruotsalainen: Merimiestatuoinnit. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura (Helsinki 2020).

Tatuoinnit ovat olleet merimiehille statussymboleita ja suljetun yhteisön tunnusmerkkejä. Ne ovat olleet myös humalassa otettuja matkamuistoja, joiden avulla on ollut helpompi muistaa ulkomaan satamakäyntejä vielä vuosikymmentenkin päästä. Kirjassa on esitelty vanhan liiton tatuointeja hienoin värikuvin. Osa kuvista on ennen julkaisemattomia, alkuperäisiä mallikuvia ja tatuointikuvia suoraan iholta. Kirjassa on myös useita merimiesten haastatteluja ja tarinoita muun muassa Kööpenhaminan ja Hampurin tatuointikortteista.

